

LLOYD JONES

Meneer Pip

Vertaald uit het Engels
door Joris Vermeulen

Voor mijn familie

'Personages migreren'
Umberto Eco

IEDEREEN NOEMDE HEM Pop Eye. Al was ik destijds nog maar een grietje van dertien, ik had de indruk dat hij van die spotnaam wel wist, maar zich er niet druk om maakte. Zijn ogen waren te geïnteresseerd in wat zich verderop afspeelde om aandacht aan ons blootsvoetse kinderen te schenken.

Hij zag eruit als iemand die veel leed had gezien of ondergaan en het niet had kunnen vergeten. Zijn grote ogen puilden verder uit zijn grote hoofd dan bij wie ook – alsof ze zich wilden losmaken van zijn gezicht. Ze deden je denken aan iemand die sneller naar buiten wil dan hij kan.

Pop Eye droeg iedere dag hetzelfde witte linnen pak. In de klamme hitte priemden zijn knokige knieën door zijn broek. Op sommige dagen droeg hij een clownsneus. En zijn neus was al zo groot. Dat rode peertje had hij niet nodig. Maar om de een of andere reden droeg hij die rode neus op bepaalde dagen, misschien omdat ze voor hem een bijzondere betekenis hadden. We zagen hem nooit glimlachen. En op zo'n dag dat hij de clownsneus droeg betrapte je jezelf erop dat je een andere kant uit keek omdat je nog nooit zo veel verdriet had gezien.

Hij trok aan een stuk touw dat verbonden was met een karretje waarop mevrouw Pop Eye stond. Ze zag eruit als een ijskoningin. Vrijwel iedere vrouw op ons eiland had kroeshaar, maar Grace had het hare ontkroesd. Ze droeg het opgestoken, wat hetzelfde effect had als een kroon. Zo trots als ze keek, alsof ze geen weet had van haar eigen blote voeten. Je zag haar enorme achterwerk en had medelijden met de wc-bril. Je dacht aan haar moeder, haar geboorte en meer van dat soort dingen.

Om half drie 's middags zaten de papegaaien in de schaduw van de bomen omlaag te kijken naar een menselijke schaduw die een derde langer was dan ze ooit eerder hadden gezien. Ze waren maar met z'n tweeën, meneer en mevrouw Pop Eye, maar oogden als een processie.

De jongere kinderen zagen hun kans schoon en sloten zich bij hen aan. Onze ouders keken de andere kant uit. Ze staarden nog liever naar een mierenkolonie die een rottende papaja verhuisde. Sommigen bleven met hun machete naast hun lichaam staan wachten tot het tafereel verdwenen was. Voor de jongere kinderen beperkte het zich tot een witte man die een zwarte vrouw achter zich aan trok. Zij zagen wat de papegaaien zagen en wat de honden zagen terwijl ze, zittend op hun schriële kont, naar een voorbijvliegende muskiet hapten. Wij oudere kinderen voelden dat er meer

achter stak. Soms vingen we een flard van een gesprek op. Mevrouw Watts was totaal kierewiet. Mevrouw Watts moest boeten voor een oude misdaad. Of misschien had het iets met een weddenschap te maken. Het schouwspel bood wat onzekerheid in ons bestaan, dat verder volkomen voorspelbaar was.

Mevrouw Pop Eye hield een blauwe parasol vast als bescherming tegen de zon. Het was de enige parasol op het hele eiland, zo werd ons verteld. We stelden maar geen vragen over alle zwarte paraplu's die we zagen, en zeker niet die ene vraag: wat was het verschil tussen die zwarte paraplu's en de parasol? En niet omdat we bang waren om een domme indruk te maken, maar omdat als je te ver ging met zo'n soort vraag je kans liep iets zeldzaams in iets gewoons te veranderen. We vonden het een prachtig ding, die blauwe 'parasol', en waren niet van plan die magie teniet te doen vanwege een of andere idiote vraag. Ook wisten we dat wie die vraag stelde een pak rammel zou krijgen, en dat was niet meer dan terecht.

Ze hadden geen kinderen. Of anders waren ze al groot en woonden ze ergens anders, misschien in Amerika, Australië of Groot-Brittannië. Ze hadden namen. Zij heette Grace en was net zo zwart als wij. Hij heette Tom Christian Watts en was net zo wit als het wit van je ogen, maar dan matter.

Sommige grafstenen op het kerkhof zijn voorzien van Engelse namen. De dokter aan de andere kant van het eiland had een compleet Angelsaksische naam, hoewel hij net zo zwart was als alle anderen hier. Daarom zeiden we altijd 'meneer Watts' terwijl hij bekendstond als Pop Eye, omdat verder niemand bij ons in de omgeving nog zo'n soort naam had.

Ze woonden met z'n tweeën in het oude huis van de missionaris. Vanaf de weg kon je het niet zien liggen. Volgens mijn moeder lag er vroeger gras omheen. Maar na de dood van de missionaris verloren de bestuurders de missie uit het oog en begon de grasmaaier te verroesten. Al snel rukte het oerwoud op naar het huis, en tegen de tijd dat ik geboren werd waren meneer en mevrouw Pop Eye uit het zicht van de buitenwereld verdwenen. We zagen hen alleen nog maar wanneer Pop Eye met de blik van een vermoeide oude knol die om de put heen sjokt zijn vrouw op het karretje achter zich aan trok. Het karretje had een soort balustrade van bamboe. Daar hield mevrouw Pop Eye zich aan vast.

Om te schitteren heb je publiek nodig. Maar mevrouw Pop Eye lette helemaal niet op ons. Ze keurde ons geen blik waardig. Het leek alsof we niet bestonden. Niet dat het ons iets uitmaakte. Meneer Watts vonden we interessanter.

Omdat Pop Eye in de wijde omtrek de enige blanke was, staarden kleine kinderen net zo lang naar hem tot de ijsblokjes in hun zwarte handen waren gesmolten. Oudere kinderen klopten met ingehouden adem op zijn voordeur om te vragen of ze hun 'schoolproject' over hem mochten doen. Sommigen versteenden wanneer de deur openging en konden hem alleen nog maar aanstaren. Ik kende een ouder meisje dat hij naar binnen had gevraagd; dat overkwam niet iedereen. Ze zei dat er overal boeken lagen. Ze vroeg of hij over zijn leven wilde vertellen. Ze ging in een stoel naast het glas water zitten dat hij voor haar had ingeschonken, met een potlood en een notitieblok in de aanslag. Hij zei: 'Lieverd, ik heb er al veel van achter de rug. Ik verwacht meer van hetzelfde.' Dit schreef ze op. Ze liet het aan haar leraar zien, die vol lof was over haar initiatief. Ze kwam er zelfs mee naar ons toe om het mama en mij te laten zien, waarna ik er dus ook van wist.

Niet alleen het feit dat hij de laatste witte man was maakte Pop Eye tot wat hij in onze ogen was – vooral een bron van mysterie, maar ook de bevestiging van iets wat we als een stukje waarheid zagen.

We waren opgegroeid met het idee dat wit de kleur was van alles wat ertoe deed, zoals ijs, aspirine, linten, de maan, de sterren. In mijn grootvaders jeugd waren witte sterren en een volle maan

belangrijker dan in de mijne, omdat wij nu generatoren hebben.

Toen onze voorouders de eerste blanke zagen, dachten ze dat ze met spoken te maken hadden, of met mensen die gewoon pech hadden gehad. Honden lieten zich op hun staart zakken en deden hun kaken van elkaar in afwachting van wat koming. De honden dachten iets leuks mee te gaan maken. Misschien konden die witte mensen achteruitspringen of over bomen buitelen. Misschien hadden ze wat te eten over. Daar hopen honden altijd op.

De eerste blanke die mijn grootvader zag was een gestrande zeiler die hem om een kompas vroeg. Mijn grootvader wist niet wat een kompas was, dus wist hij dat hij er ook geen had. In gedachten zie ik hem staan, met zijn handen ineengeslagen op zijn rug en een glimlach op zijn gezicht. Hij wilde niet graag een domme indruk maken. De witte man vroeg om een kaart. Mijn grootvader wist niet wat het gevraagde was, en dus wees hij maar naar de sneeën in de voeten van de man. Mijn grootvader vroeg zich af hoe de haaien zo'n stuk aas hadden kunnen missen. De witte man vroeg waar hij was aangespoeld. Eindelijk kon mijn vader hem helpen. Hij zei dat het een eiland was. De witte man vroeg of het eiland ook een naam had. Mijn grootvader antwoordde met het woord dat 'eiland' betekent. Toen de man vroeg waar de dichtstbijzijnde winkel was,

barstte mijn grootvader in lachen uit. Hij wees naar een kokosboom en daarna in de richting waar de blanke vandaan was gekomen, namelijk die enorme oceaan barstensvol vis. Ik heb dat altijd een prachtig verhaal gevonden.

Behalve Pop Eye – oftewel meneer Watts – en een paar Australische mijnwerkers had ik verder nauwelijks levende blanken gezien. De enige die ik had gezien speelden mee in een oude film. Op school kregen we iets te zien over een bezoek van de hertog van het een of ander, jaren geleden, in negentienhonderdnogwat. De camera bleef maar naar de hertog staren en zei niets. We keken hoe de hertog at. De hertog en de andere blanken hadden een snor en een witte broek. Ze droegen zelfs dichtgeknoopte jasjes. Ze konden ook niet zo goed op de grond zitten. Ze vielen om de haverklap om en vinggen zichzelf op met hun ellebogen. Wij – de kinderen – moesten allemaal lachen om de blanken die op de grond probeerden te zitten alsof het een stoel was. Ze kregen varkenspootjes in bananenbladeren. Je zag een man met een helm op ergens naar vragen. We wisten pas wat het was toen iemand terugkwam met een witte doek die hij gebruikte om zijn mond mee af te vegen. We rolden over de grond van het lachen.

Maar ik keek vooral of ik mijn grootvader zag. Hij was een van de magere jochies die blootsvoets

in een wit hemd voorbijstapten. Mijn grootvader was het op één na hoogste joch van een menselijke piramide voor de witte gehelmde mannen die varkenspootjes zaten te eten. Onze klas kreeg de opdracht om een opstel te schrijven over wat we gezien hadden, maar ik had werkelijk geen flauw idee. De betekenis ervan ontging me, dus schreef ik over mijn grootvader en het verhaal dat hij had verteld, over de blanke schipbreukeling die hij had gevonden, als een zeester aangespoeld aan het strand van zijn dorp, dat destijds geen elektriciteit of stromend water had en waar niemand wist wat het verschil was tussen Moskou en rum.